

มุมมองของสังคมบนเส้นทางความยุติธรรม The Viewpoint of Society on the Process of Judgment

สนธยา โจมกัน

สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
son.sontaya@gmail.com

บทคัดย่อ

ความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมประการหนึ่ง หากแต่ในความเป็นจริงนั้นมีความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรมเกิดขึ้นมากมายจนทำให้มุมมองของสังคมในการให้ความยุติธรรมหรือการพิสูจน์ความจริงนั้นผิดเพี้ยนไป ความยุติธรรมตามกฎหมายจึงไม่อาจสอดคล้องกับความยุติธรรมทางสังคมได้ในบางมุมมอง และจากสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าแม้แต่กฎหมายเองก็ยังสร้างความสับสนหรือเคลือบแคลงสงสัยให้กับประชาชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากการบัญญัติตัวบทกฎหมายหรือปัญหาที่เกิดจากกระบวนการค้นหาความจริงตามที่กฎหมายกำหนด โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากกระบวนการหาความจริงที่ถูกใช้โดยเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม หากเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมขาดความระมัดระวังรอบคอบ ขาดประสบการณ์ ขาดความมีคุณธรรมหรือใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในทางที่มีชอกก็อาจนำไปสู่กระบวนการกลั่นแกล้งหรือข่มขู่เพื่อเอาผลประโยชน์ได้ ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ล้วนสร้างความเสียหายต่อการอำนวยความยุติธรรมให้แก่สังคมและกระทบต่อความศรัทธา ความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นรัฐจึงต้องหาแนวทางให้กระบวนการยุติธรรมในทางอาญาเดินไปบนเส้นทางเดียวกับความยุติธรรมในทางสังคม แม้จะไม่สามารถทำได้ทั้งหมด เพียงแต่ทำให้เกิดความสมดุลกันก็สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองของสังคมไปในทิศทางที่ควรได้

คำสำคัญ: มุมมอง, กฎหมาย, ความยุติธรรม

Abstract

Justic is the one thing that makes our society peaceful. In fact, it has many complications that happened in the process of judgment and they make the viewpoint of people in the society about impartiality and verification distort. So, the justic by law can not conform to the justic by society in some aspects. Anyway, under the present fact, we can not deny that even the law still make confusion and doubtfulness to people such as the problem from the legislation or the process of fiding the truth. Especially, the process of fiding the truth, used by jurist officials ; if they use the law carelessly or use it as a tool in the bad way, it will lead to spite or threaten to get benefit from others. From these occurences, it can destroy the way to give the justice to society and affect to our faith and believe in the process of judgment. So, the government must find the way to make the criminal justic system stay in the right way. Althouh, all of it can not be done , the government just make it balance so that it will change the point of view of people into the right way.

Keywords: viewpoint, law, judgment

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงความยุติธรรมแล้ว ไม่ใช่นักที่จะทำความเข้าใจว่าความยุติธรรมแท้จริงแล้วหมายถึงอะไร เพราะความยุติธรรมเป็นนามธรรม อีกทั้ง ตามความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคลในสังคมยังมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความยุติธรรมทางอาญา ซึ่งในเรื่องนี้จะพบว่ากำลังเป็นที่พึงพิจารณาจากสังคมถึงเรื่องการเรียกร้องหาความยุติธรรม โดยพิจารณาเฉพาะเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างความยุติธรรมกับเครื่องมือในการขับเคลื่อนสังคมที่เรียกว่า “กฎหมาย” โดยเฉพาะเรื่องวิธีการใช้เครื่องมือดังกล่าว หรือที่เรียกว่า “การบังคับใช้กฎหมาย” สำหรับสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับสังคม²³ ในบทความนี้จะกล่าวถึงในแง่มุมของการบังคับใช้กฎหมายอาญาให้เกิดความยุติธรรมในสังคม

ความยุติธรรม หมายถึง ความเที่ยงธรรม (rectitude) ความชอบธรรม (righteousness) ความชอบด้วยเหตุผล (fairness) ความถูกต้อง (rightness)²⁴

ความยุติธรรมทางอาญา หมายถึง ความเที่ยงธรรม (rectitude) ความชอบธรรม (righteousness) ความชอบด้วยเหตุผล (fairness) ความถูกต้อง ที่เกิดขึ้นในกระบวนการค้นหาความจริงตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนก่อนการฟ้องร้องดำเนินคดี ขั้นตอนการพิจารณาพิพากษาคดี ตลอดจนจนถึงขั้นตอนการบังคับคดี โดยเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

โดยหลักการทั่วไป ความยุติธรรมนั้นมีที่มาอยู่ 2 ทาง²⁵ กล่าวคือ

1. ความยุติธรรมมาจากตัวบทกฎหมาย
2. กระบวนการที่จะให้ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย

ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ควรจะต้องสอดคล้องไปบนเส้นทางเดียวกัน แต่ตามสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันเราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าที่มาของความยุติธรรมของทั้ง 2 ทางนั้นยังสร้างความสับสนหรือเคลือบแคลงสงสัยให้แก่ประชาชนอยู่ ตัวอย่างเช่น ในเรื่องการกำหนดโทษตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรค 3²⁶ ที่มีการกำหนดโทษไว้สูงสุดถึงขั้นประหารชีวิต ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการปราบปรามยาเสพติดให้โทษที่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคม แต่อย่างไรก็ตามหากมองในมุมหนึ่งหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการหาข้อเท็จจริงหรือหากมีการตัดสินผิดพลาด หมายความว่าอาจมีคนบริสุทธิ์หนึ่งคนต้องถูกประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตตามบทลงโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ หรือในกระบวนการหาข้อเท็จจริงหากเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องกระทำการนอกเหนือหน้าที่ของตน ดำเนินการไปโดยมีส่วนได้เสียหรือมีอคติ ขาดความรอบครอบ ขาดประสบการณ์ ขาดความร่วมมือกันระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องในการค้นหาความจริงหรือใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในทางที่มีขอบก็อาจนำไปสู่กระบวนการกลั่นแกล้งหรืออุบายเพื่อเอาผลประโยชน์ได้ ซึ่งเหล่านี้ล้วนสร้างความเสียหายและกระทบต่อความน่าเชื่อถือของกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง

2. สภาพปัญหา

2.1 ปัญหาความยุติธรรมมาจากตัวบทกฎหมาย ซึ่งเกิดจากการบัญญัติกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เมื่อมีกรณีเกิดขึ้นจึงมักจะค้านกับสายตาของประชาชน ตัวอย่างเช่น

²³ เจตนีย์ สดวาศิลพร. “การบังคับใช้กฎหมายให้เกิดความยุติธรรมในสังคม : ข้อพิจารณาบางประการว่าด้วยกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย ความยุติธรรม กับสังคม”

²⁴ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง <http://www.wongkarnpat.com> สืบค้นวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559.

²⁵ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) หม่อมหลวงไกรฤกษ์ เกษมสันต์. “ความยุติธรรมทางอาญากับความยุติธรรมทางสังคม” รายงานการประชุมเพื่อพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัย เรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด. วันที่ 14 พฤษภาคม 2556 ณ โรงแรมเดอะสุโกศล การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจภายใต้พระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า 23 – 24.

²⁶ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรค 3 “ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไปต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาทหรือประหารชีวิต”

1) การกำหนดอายุของผู้กระทำความผิดในพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553²⁷ ดังตัวอย่างคดีที่เยาวชนอายุ 17 ปี ขับรถส่วนบุคคลโดยประมาท ไม่มีใบอนุญาตขับขี่ และใช้โทรศัพท์ขณะขับขี่รถยนต์จนรถตู้โดยสารสาธารณะ เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2553 เป็นผลให้มีผู้เสียชีวิต 9 ศพ ซึ่งโดยกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำความผิดดังกล่าวต้องเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เนื่องจากขณะกระทำความผิดเป็นเยาวชนอายุไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ ศาลได้พิเคราะห์พยานหลักฐานแล้วเห็นว่าโจทก์มีประจักษ์พยานให้การยืนยันเหตุการณ์รวมทั้งหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์จึงเห็นว่าจำเลยมีความผิดจริงฐานขับขี่รถยนต์โดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียชีวิต จนในที่สุดศาลเยาวชนและครอบครัวกลางพิพากษาให้จำเลยจำคุก 3 ปี แต่จำเลยให้การนำสืบพยานเป็นประโยชน์ต่อคดีจึงลดโทษให้ 1 ใน 3 เหลือลงโทษจำคุก 2 ปี แต่โทษจำคุกให้รอลงอาญา 3 ปี พร้อมสั่งคุมประพฤติจำเลย 3 ปี และห้ามขับรถจนกว่าจะมีอายุครบ 25 ปีบริบูรณ์ ซึ่งคำตัดสินของศาลฎีกาพิพากษารัฐธรรมนูญจากสังคมอย่างกว้างขวาง

2) การกำหนดอัตราโทษในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522²⁸ ที่มีการกำหนดโทษไว้สูงที่สุดถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาทหรือประหารชีวิตซึ่งก็เป็นที่น่ากังวลว่าหากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นในกระบวนการหาข้อเท็จจริงหรือหากมีการตัดสินผิดพลาด นั่นก็หมายความว่าอาจมีคนบริสุทธิ์หนึ่งคนต้องถูกประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิตได้และในขณะเดียวกันมาตรการการลงโทษก็ไม่ได้มีผลทำให้ความรุนแรงของปัญหาเสพติดลดลง ทั้งนี้การปราบปรามอย่างเข้มงวดด้วยการลงโทษที่รุนแรงมีผลทำให้ยาเสพติดชะงักลงเพียงชั่วขณะเท่านั้น แต่ก็ได้ทำให้ปัญหาหมดไป トラบดีที่ปัญหาพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมยังไม่ได้รับการแก้ไข นอกจากนี้หากรัฐยังเน้นนโยบายการปราบปรามยาเสพติดมากเกินไปอย่างเช่นในอดีตที่ผ่านมา ที่ได้ทำให้มีการเกิดการจับกุม คุมขัง ดำเนินคดีกับผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างมากจนกลายเป็นการละเมิดมนุษยชนอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะไม่ได้ทำให้ปัญหาเสพติดน้อยลงแล้วยังนำไปสู่ปัญหาคดีล้นศาล ล้นคุก อีกด้วย ดังนั้นในอดีตที่ผ่านมากระบวนการยุติธรรมจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดได้ตามเจตนารมณ์ แต่ยังคงจะสร้างปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ จนกลายเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมที่สำคัญอีกด้วย

3) การกำหนดอัตราโทษในพระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546²⁹ ที่มีการกำหนดอัตราโทษในกรณีผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการ ย้าย แก้ไข เปลี่ยนแปลงหรือต่อเติมสถานบริการโดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากเจ้าหน้าที่และกรณีผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการยินยอมหรือปล่อยปะละเลยให้มีการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในสถานบริการหรือยินยอมหรือปล่อยปะละเลยให้มีการนำอาวุธเข้าไปในสถานบริการต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท ซึ่งเมื่อเทียบกับรายได้ของสถานบริการโดยเฉพาะสถานบริการขนาดใหญ่แล้วมีรายได้สูงกว่าค่าปรับมาก สถานบริการขนาดใหญ่บางครั้งก็ยอมเสียค่าปรับ ผลที่ตามมาคือมีสถานบริการที่ฝ่าฝืนกฎหมายหลายแห่งและเกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสพติด การค้ำมนุษย์ แรงงานต่างด้าว ตลอดจนสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่ชุมชนใกล้เคียงเป็นอย่างมาก ดังนั้นอัตราโทษที่กำหนดตามนั้นจึงยังไม่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและควรมีมาตรการอื่นๆ เสริมเข้ามาด้วยเพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามการฝ่าฝืนกฎหมายอย่างได้ผล

นอกจากปัญหาทั้ง 3 ประการที่กล่าวมาแล้วยังมีปัญหาอีกหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อมุมมองของสังคม จากข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์หลาย ๆ คดีที่สังคมมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างน่าสนใจอีกทั้งยังมีอาจารย์หรือนักวิชาการออกมาให้ความเห็นกันอย่างกว้างขวางซึ่งแล้วแต่มุมมองของแต่ละบุคคลซึ่งรัฐมีหน้าที่ต้องดำเนินการทุกขั้นตอนอย่างโปร่งใส ซึ่งปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและส่งผลกระทบต่อมุมมองของสังคม

2.2 ปัญหากระบวนการที่จะให้ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย

1) การให้ความยุติธรรมในการพิพากษาคดี เนื่องจากในการพิพากษาคดีของศาลหรือผู้พิพากษานั้นอาศัยการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ได้รับความเสียหายและในขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพต่างๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีไปพร้อมกันด้วย โดย

²⁷ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์.

²⁸ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรค 3 “ถ้ายาเสพติดให้โทษตามวรรคหนึ่งมีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์เกินยี่สิบกรัมขึ้นไปต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตและปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาทหรือประหารชีวิต”

²⁹ พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2546 มาตรา 28 ผู้รับอนุญาตตั้งสถานบริการผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 13 หรือ มาตรา 16 (5) หรือ (6) ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท.

ในบางเรื่องกฎหมายให้อำนาจศาลหรือผู้พิพากษาในการใช้ดุลยพินิจประกอบการตัดสินคดี เช่น การตรวจสำนวนเพื่อดูความน่าเชื่อถือของพยานต่างๆ ความสอดคล้องด้วยเหตุผลและพฤติการณ์ในคดีและการนำกฎหมายมาปรับใช้แก่คดี ซึ่งในการใช้ดุลยพินิจดังกล่าว หากผู้พิพากษาตัดสินคดีโดยใช้ตัวบทกฎหมายผิด หรือเกิดอคติลำเอียง ไม่ว่าจะด้วยความรู้สึก หรือเกิดขึ้นเพราะรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด หรือในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่มีความรู้ความสามารถ ขาดประสบการณ์การทำงานหรือประสบการณ์ชีวิต อาจทำให้คำพิพากษาที่พิพากษาออกมานั้นผิดไปหรือไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมและก่อให้เกิดผลกระทบแก่สังคมเป็นอย่างมาก

2) **ความล่าช้าในกระบวนการยุติธรรม** จากสุภาวิชิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าคือความไม่ยุติธรรม (Justice delayed is justice denied) ดังนั้นความล่าช้าในกระบวนการค้นหาความจริงทางอาญาจึงถือเป็นปัญหาหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมโดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องในคดี ตัวอย่างเช่นกรณีศาลมีคำพิพากษายกฟ้องหากจำเลยจำเป็นต้องถูกควบคุมตัวในระหว่างการพิจารณาด้วยแล้วย่อมกระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของจำเลยและเสรีภาพที่สูญเสียไปก็ไม่อาจแก้ไขได้ เป็นต้น ซึ่งปัญหาความล่าช้านี้อาจเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น เจ้าพนักงานยังขาดความแม่นยำในการใช้กฎหมาย พยานหลักฐานที่ได้มาไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าพนักงานไม่ปฏิบัติตามหน้าที่โดยชอบด้วยกฎหมายของตนเอง ขาดงบประมาณในการใช้จ่ายระหว่างการดำเนินคดี ขาดการร่วมมือกันค้นหาความจริงในองค์กรหรือระหว่างองค์กร หรือแม้แต่การทำงานของเจ้าพนักงานที่มักจะใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ตนได้พบเจออยู่เป็นประจำหากมีการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมออาจใช้วิธีการและเทคนิคใหม่ๆ นั้นในการรวบรวมพยานหลักฐานได้ และนอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายนอกอื่นๆ เช่น ปัจจัยตามธรรมชาติที่ไม่สามารถควบคุมได้อีกด้วย ดังนั้นการเพิ่มเติมความรู้ใหม่ๆ ให้แก่เจ้าพนักงานอยู่เสมอจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้รู้ถึงกฎหมายอย่างกว้างขวาง มีการจัดสรรงบประมาณที่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว มีการสร้างเครือข่าย อบรมเกี่ยวกับความร่วมมือกันทั้งในองค์กรเดียวกันหรือระหว่างองค์กร รวมไปถึงอบรมคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพไปควบคู่กันจึงจะทำให้การปฏิบัติตามหน้าที่ของเจ้าพนักงานในการค้นหาความจริงในคดีอาญานั้นเป็นไปได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและเป็นธรรม

2.3 ปัญหาความยุติธรรมทางสังคม

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าไม่ยากนักที่จะทำความเข้าใจว่าความยุติธรรมแท้จริงแล้วหมายถึงอะไร เพราะความยุติธรรมตามความเข้าใจของแต่ละบุคคลในสังคมยังมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป แต่เนื่องจากความยุติธรรมเป็นตัวกำหนดทิศทางของสังคม รัฐในฐานะที่เป็นผู้ปกครองประเทศจึงต้องออกกฎหมาย กฏหมายต่างๆ ที่ทุกคนในสังคมจะได้ใช้อย่างเสมอภาคกัน ไม่ออกกฎหมายมาเพื่อปฏิบัติหรือยกเว้นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ออกกฎหมายมาเพื่อผลประโยชน์บางอย่างจนทำให้สังคมเกิดความเคลือบแคลงสงสัย และที่สำคัญรัฐจะต้องมีระบบหรือวิธีการควบคุมเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติตามกฎหมายให้สามารถอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้อย่างแท้จริงจึงจะเป็นเครื่องช่วยกำหนดกฎหมายว่าสิ่งไหนเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้อง และเหมาะสมได้ เพราะในที่สุดแล้วกฎหมายเป็นเพียงตัวหนังสือ ส่วนความยุติธรรมนั้นเป็นนามธรรมแต่ผู้ใช้กฎหมายนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นจริงเป็นรูปธรรมได้นั่นเอง

3. การบริหารกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา

การบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการคือ

3.1 **แนวความคิดในการควบคุมอาชญากรรม (Crime control model)**³⁰ เป็นแนวความคิดที่มุ่งเน้นการควบคุม ระวังและปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก ดังนั้น ตามหลักการดังกล่าวจึงมีข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิด โดยทุกๆ อย่างจะเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย รัฐเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดในการอยู่เหนือผู้ถูกกล่าวหา โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องของการได้มาซึ่งพยานหลักฐาน การดำเนินการต่างๆ จึงต้องมีประสิทธิภาพสูง รวดเร็ว รวมไปถึงการลงโทษที่รุนแรงด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อควบคุมอาชญากรรมและปกป้องความสงบเรียบร้อยของสังคม

3.2 **แนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมาย (Due process mode)**³¹ เป็นแนวความคิดที่ตรงข้ามกับทฤษฎีควบคุมอาชญากรรม คือ ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องยึดหลักนิติธรรม เน้นการคุ้มครองสิทธิ มากกว่าการพยายาม

³⁰ ปิยะพร ตันณีกุล และคณะ. (2555). ปัญหาการนำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาใช้ในชั้นสอบสวน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดนครปฐม. หน้าที่ 6 – 8.

³¹ เรื่องเดิม.

ป้องกันอาชญากรรม เป็นหลักการที่เน้นกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และมีข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดจริง หากรัฐจะกระทำการใดอันเป็นการกระทบสิทธิของประชาชนจะต้องมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น เช่น การออกหมายจับ หมายค้น เป็นต้น ดังนั้น ตามหลักนิติธรรมจึงเชื่อว่ากระบวนการยุติธรรมที่ดีต้องเน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเน้นคุณภาพ

โดยประสิทธิภาพของการควบคุมอาชญากรรมนั้น ไม่ได้หมายถึงความสำเร็จ ในการสืบสวนและสอบสวนเอาผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องลงโทษเท่านั้น แต่ยังหมายถึงการควบคุมอาชญากรรมที่มีประสิทธิภาพในการรักษาความสงบสุขของสังคมไปในขณะเดียวกันด้วย เช่น การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีอาชญากรติดอยู่กับมาตรการทางกฎหมายอย่างลำพังแต่ควรคำนึงถึงสภาพความเป็นจริง และผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านในบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย หรือแม้แต่การกำหนดบทลงโทษก็ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันให้ผู้กระทำผิดไม่กล้าที่จะเสี่ยงฝ่าฝืนกฎหมายเพราะจะไม่คุ้มกับการเสียค่าปรับ การถูกลงโทษ หรือความเสียหายในทางความน่าเชื่อถือทางเศรษฐกิจ รวมไปถึงการกำหนดอายุของผู้กระทำความผิดก็ต้องสอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่ต้องยอมรับว่าเด็กและเยาวชนในปัจจุบันมีการรับสื่อและมีการลอกเลียนแบบอย่างไม่เหมาะสมมากมาย การรับรู้สื่อที่ผิดๆ ย่อมส่งผลให้การกระทำ ความผิดของเด็กและเยาวชนมีความรุนแรงมากขึ้น เนื่องจากมีการทำตามค่านิยมและความเข้าใจที่ผิด อีกทั้งผู้กระทำความผิดเองก็มีอายุน้อยลงเรื่อยๆ เพราะฉะนั้นการกำหนดอายุของผู้กระทำความผิดให้ได้รับการพิจารณาดีและรับการลงโทษอย่างเหมาะสมเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายนั้นก็ต้องเหมาะสมเช่นเดียวกัน มิฉะนั้นแล้วผู้กระทำความผิดก็อาจจะอาศัยความเป็นเด็กและเยาวชนกระทำความผิดอย่างไม่เกรงกลัวได้ ดังนั้น การบริหารกระบวนการยุติธรรมที่ดีจะต้องทำให้การควบคุมอาชญากรรมกับกระบวนการที่ชอบด้วยกฎหมายมีความสมดุลกัน

4. บทสรุป

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จะแยกสรุปเป็นประเด็น ดังนี้

4.1 ปัญหาความยุติธรรมมาจากตัวบทกฎหมาย ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะไม่เห็นด้วยและไม่พอใจกับการตัดสินของศาลในทำนองว่าเบาเกินไปหรือไม่สมกับการกระทำของจำเลย เช่น การกระทำความผิดเพราะความประมาทเลินเล่อจนทำให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ซึ่งมีการกำหนดโทษทางอาญาไว้น้อยไม่ว่าผลของการกระทำความผิดนั้นจะมีผู้เสียชีวิตก็ตาม กล่าวคือกฎหมายกำหนดบทลงโทษสูงสุดไว้เพียง 3 ปี นอกจากนี้ยังมีเหตุบรรเทาโทษหากเข้าหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เช่น ผู้กระทำความผิดเป็นเยาวชน ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน ให้การเป็นประโยชน์ต่อการพิจารณาดี จึงให้ลดโทษลงเหลือ 1 ใน 3 คือ 2 ปี ซึ่งศาลต้องตัดสินไปตามตัวบทกฎหมาย หรือพฤติการณ์แห่งคดี จะใช้ความเห็นส่วนตัวมาเป็นข้อตัดสินไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจ แต่อย่างไรก็ตาม หากจะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในเรื่องดังกล่าวก็ควรต้องเริ่มต้นจากกระบวนการร่างกฎหมายตลอดจนให้ความรู้แก่ประชาชนในด้านกฎหมายไปควบคู่กัน

4.2 ปัญหากระบวนการที่จะให้ได้รับความยุติธรรมตามกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายเป็นเพียงตัวหนังสือที่รัฐผู้มีอำนาจออกกฎหมายขึ้นเพื่อจัดการกับการกระทำของบุคคลในสังคมที่เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย ส่วนความยุติธรรมนั้นเป็นนามธรรมและผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ความยุติธรรมนั้นเกิดขึ้นจริงเป็นรูปธรรม ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ถูกขับเคลื่อนไปจะต้องเป็นไปเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย และเยียวยาผู้ที่ได้รับความเสียหาย โดยต้นสายของกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ ส่งผ่านไปยังพนักงานอัยการอัยการ ผู้พิพากษา จนถึงราชทัณฑ์ ทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริงอย่างจริงจังจึงจะมีผลเป็นการควบคุมอาชญากรรมในสังคมให้อยู่ในระดับที่สังคมยอมรับได้และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องไปพร้อมกัน

ดังนั้น การบริหารงานยุติธรรมจึงควรจะต้องสอดคล้องไปกับมุมมองของสังคมบนเส้นทางความยุติธรรมแม้จะไม่สามารถทำได้ทั้งหมด เพียงแต่ทำให้เกิดความสมดุลกันก็สามารถปรับเปลี่ยนมุมมองของสังคมไปในทิศทางที่ควรได้ ซึ่งอาจจะทำได้ด้วยวิธีการหลายวิธีประกอบกัน เช่น ให้มีการฝึกอบรมในวิชาชีพขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมอย่างต่อเนื่อง และให้มีการรายงานผลงานจากการปฏิบัติหน้าที่ให้แก่ประชาชนทราบเป็นระยะเพื่อให้ประชาชนได้รับความกระจ่างและไม่ให้คดีเงียบหายไป เจ้าพนักงาน เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่เกี่ยวข้องเองก็ควรทำหน้าที่ในการค้นหาความจริงยิ่งกว่าการทำหน้าที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม หากเจ้าพนักงานเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนแล้วก็จะสามารถเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมได้ และเจ้าพนักงานก็ต้องตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตนเสมอว่า เจ้าพนักงานไม่ใช่คู่ความในทางเนื้อหาที่จะเป็นคู่แข่งแพ้ชนะกับจำเลย แต่เป็นเจ้าพนักงานในฐานะตัวแทนของรัฐที่จะสามารถดำเนินคดีเพื่อประโยชน์

ของจำเลยได้ ดังนั้น ในองค์กรที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดอบรมสัมมนาเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่เจ้าพนักงานอยู่เสมอด้วย เพื่อให้เจ้าพนักงานตระหนักถึงหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในทิศทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบถ่วงดุล ก็ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดเผยเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจดังกล่าวอันเป็นหลักการที่สำคัญยิ่งของหลักประชาธิปไตยอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. “ความยุติธรรมทางอาญากับความยุติธรรมทางสังคม” รายงานการประชุมเพื่อพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 สร้างความเข้าใจและรับฟังความคิดเห็นต่องานวิจัย เรื่อง คำให้การของผู้หญิงซึ่งถูกพิพากษาว่ากระทำผิดในคดียาเสพติด. วันที่ 14 พฤษภาคม 2556 ณ โรงแรมเดอะสุโกศล การวิจัยภายใต้โครงการกำลังใจภายใต้พระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. หน้า 23 – 24.

ปิยะพร ตันณีกุล และคณะ. (2555). ปัญหาการนำพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาใช้ในชั้นสอบสวน : ศึกษาเฉพาะจังหวัดนครปฐม.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรค 3

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 มาตรา 66 วรรค 3

พระราชบัญญัติสถานบริการ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง <http://www.wongkarnpat.com> สืบค้น วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2559.